

8 Produktionsmedel inom jordbruket

I kapitel 8 redovisas uppgifter om jordbrukarnas inköp av traktorer och andra maskiner och redskap. Vidare redovisas uppgifter om länsstyrelsernas förprovning av byggnader sammanställda av Djurskyddsmyndigheten. Dessutom redovisas statistik rörande försäljningen till jordbruket av bekämpningsmedel och mineralgödsel samt produktion av jordbrukets fodermedel. Statistik över bekämpningsmedel och mineralgödsel i jordbruket redovisas också i kapitel 12.

Sammanfattning

Traktorer

Totalt levererades 3 800 traktorer till det svenska jordbruket under år 2005, vilket var en oförändrad försäljning jämfört med 2004. Det genomsnittliga effektuttaget uppgick till 110,4 kilowatt. Sedan 1990 har det genomsnittliga effektuttaget på inköpta traktorer ökat med runt 80 % (tabell 8.1).

Värdet av jordbrukets inköp av traktorer uppgick till 1 850 milj. kr. I fasta priser har värdet av traktorinköpen ökat med ca 20 % sedan 1990 (tabell 8.2).

Övriga maskiner och redskap

Inköp av andra maskiner och redskap än traktorer uppgick till 2 994 milj. kr under 2005. Dominerande var redskap för skörd och tröskning som uppgick till 658 milj. kr. eller 22 % av jordbrukets totala inköp av maskiner och redskap exklusive traktorer. I fasta priser har jordbrukets inköp av övriga maskiner och redskap minskat med 10 % sedan 1990 (tabell 8.2).

Förprovning av byggnader

Antalet förprovade byggnader har ökat markant de senaste två åren och ökningen har under år 2006 rört samtliga djurslag. Under år 2006 förprovades flest byggnader i Västra Göta-

lands län följt av Skåne län och Kalmar län. De flesta förprovningar avser byggnader för övrig nöt, hästar eller mjölkkor (tabell 8.3).

Utsäde

Officiell statistik saknas beträffande utsädesmängder. Statens utsädeskontrolls uppgifter om certifierade utsädesmängder kan dock ses som en uppskattning av den totala försäljningen av utsäde.

Av tabell 8.4 framgår att det totalt certifierades ca 158 900 ton utsäde av fröburna växtslag och ca 24 300 ton potatis under 2005/2006. Under samma period importerades knappt 5 000 ton fröburna växtslag som införts från annat land inom EES-området. Vad gäller utsädespotatis finns inget krav på införselanmälan vid import från annat EES-land. Därmed finns heller inga tillförlitliga uppgifter om kvantiteten importerat potatisutsäde.

Bekämpningsmedel

Tabell 8.5 visar försäljningen av bekämpningsmedel i ton under perioden 1990–2005. Som synes dominerar försäljningen av ogräsmedel. För samtliga slag av bekämpningsmedel gäller att kvantiteterna varierar mellan enskilda år under perioden.

Det kan vara svårt att jämföra kvantitets-siffrorna mellan år. Förekomsten av skadegö-

rare, t.ex. bladlöss varierar mellan åren och påverkar försäljningen. Nya preparat tillkommer och gamla försvinner från marknaden. Övergång till mer verksamma substanser kan medföra att en likvärdig effekt erhålls med en mindre mängd verksamt substans.

Mineralgödsel

Tabell 8.6 visar den totala försäljningen av mineralgödsel samt i vilka former som kväve, fosfor och kalium sålts. Redovisningen avser vikten av den sålda varan och inte av respektive näringsämne. Enkla kvävegödselmedel kan t.ex. innehålla mellan 15 och 46 % kväve.

Av tabellen framgår att användningen av enkla mineralgödselmedel totalt är 4 % större än användningen av sammansatta medel. De rena kvävegödselmedlen utgörs främst av kalksalpeter N 15,5 (15,5 % kväve), av kalkammonsalpeter/Axan (27–28 % kväve) samt av ammoniumnitrat N 34 (34 % kväve). Bland de sammansatta gödselmedlen är NP 27-2 (27 % kväve, 2 % fosfor) dominerande i gruppen NP-medlen, medan PK 11-21, NK 20-15 samt NPK 27-3-3 och 21-4-7 är dominerande i övriga grupper.

Försäljningen av mineralgödsel har under den senaste 5-årsperioden minskat med 20 %. Mellan 2004/05 och 2005/06 minskade försäljningen av enkla gödselmedel med knappt 0,5 % och försäljningen av de sammansatta gödselmedlen minskade med 3 %.

Försäljningen av kväve, uttryckt som ren växtnäring, har mellan åren minskat något och är nu den lägsta sedan 1960-talet. Sett till den minskning som skett av arealen spannmål, kunde en större förändring ha förväntats. En ökad odling av höstsäd och oljeväxter jämfört med 2004/05, kan dock ha motverkat en minskad kväveförsäljning.

Svag lönsamhet i växtodlingen bedöms också ha bidragit till en minskad gödsling med fosfor och kalium. Dessutom har gödselmedel med lägre fosfor- och kaliumhalter introducerats de senaste åren, vilket medfört att tillförseln av dessa näringsämnen minskat mer än kvävegödslingen.

Fodermedel

Råvaruförbrukningen till foderblandningar har under 2006 ökat. För de svenska råvarorna är ökningen 12 %, medan ökningen för importerade råvaror ligger på 31 % jämfört med föregående år (**tabell 8.7**). Spannmål dominerar den inhemska råvaruförbrukningen, medan oljehaltiga frön eller frukter, däribland soja, utgör den största delen av de importerade råvarorna.

I **tabell 8.8** redovisas råvaror ingående i foderblandningar producerade i Sverige för samtliga djurslag. Förbrukningen har ökat för alla djurslag utom svin, för vilka nedgången i förbrukning är marginell jämfört med föregående år. Minskningen sedan 2004 är dock 17 %. Den svenska råvaruanvändningen till hästfoder har ökat med närmare 90 % sedan 2005 och till gruppen övriga djurslag har användningen mer än fördubblats. Spannmål är den vanligaste råvaran i samtliga foderblandningar. I foder till nötkreatur används även mycket betmassa, raps och soja. Soja är efter spannmål den enskilt mest använda råvaran till svin och fjäderfä.

Om statistiken

Maskiner och redskap

Jordbruksverket genomför varje år sedan 1979 en undersökning om försäljningen av lantbruksmaskiner och -redskap. Fram till och med den undersökning som avsåg 1991 var dessa undersökningar totalundersökningar. Därefter har totalundersökningar genomförts intermitent. Den senast genomförda totalundersökningen avsåg 2003 medan undersökningar för 2004 och 2005 varit urvalsundersökningar.

De redovisade värdena av försålda maskiner och redskap grundas på angivna katalogpriser, vilket medför att hänsyn ej kunnat tas till eventuella rabatter. Mervärdesskatt ingår inte i tabelluppgifterna.

Förprovning av byggnader

Djurstallar får inte uppföras, byggas till eller byggas om utan att byggnaden från början

har godkänts från djurskydds- och djurhälsosynpunkt. Detsamma gäller när ett stall eller en anläggning ändras på ett sätt som är av väsentlig betydelse från djurskydds- eller djurhälsosynpunkt, eller när en byggnad som förut använts på något annat sätt börjar utnyttjas som djurstall. Kraven på förprovning och besiktning av djurstallar finns i djurskyddsförordningen.

Länsstyrelsen förprövar djurstallet med hjälp av ritningar och dylikt, och besiktigar stallet när det är färdigbyggt för att kontrollera att granskningsunderlaget har följts vid byggnadet.

Förprovning krävs inte om antalet djur av berört djurslag efter den planerade byggnadsåtgärden understiger 5 hästar, 10 vuxna nötkreatur, 20 ungnöt, 10 vuxna svin, 50 slaktsvin, 100 tillväxtgrisar, 20 vuxna får eller getter, 500 fjäderfån utom strutsfåglar eller 3 strutsfåglar.

Statistik rörande förprovning av byggnader sammanställs fortlöpande av Djurskyddsmyndigheten.

Utsäde

Officiell statistik om använda utsädesmängder etc. saknas i stort sett. Däremot kan försäljningen av utsäde uppskattas genom statistik över certifierade kvantiteter från den officiella utsädeskontrollen. För denna gäller följande:

Utsäde av lantbruksväxter måste vara certifierat för att få släppas ut på marknaden. För köksväxtutsäde gäller krav på certifiering eller märkning som godkänt standardutsäde. Utsäde som har certifierats i annat land inom EES-området får importeras och säljas i Sverige utan krav på ny certifiering.

Certifiering av utsäde utförs av Statens utsädeskontroll. Certifiering av fröburna växtslag får också utföras av fristående juridisk person som har förklarats behörig av Jordbruksverket.

Beslut om certifiering grundas på kontroll av generationssamband, officiell fältbesiktning, officiell provtagning, analys av frövaru- respektive knölkvalitet samt kontroll av sortrenhet och sortäkthet.

Certifiering innebär att utsädet godkänns för olika typer av användningar, t.ex. som förädlarutsäde, stamutsäde, certifikatutsäde och basutsäde.

Statistik rörande utsädescertifieringen sammanställs av Statens utsädeskontroll.

Mineralgödsel

Statistiken om försäljning av mineralgödselmedel (handelsgödsel) samlas in genom en enkätundersökning till tillverkare och importörer av mineralgödselmedel. Enligt lag skall mijöavgift erläggas med hänsyn till medlens kväve- och kadmiuminnehåll. Från det register som upprättas över de företag som betalar gödselmedelskatt hämtas underlag för enkätundersökningen.

Undersökningen sker samordnat mellan Jordbruksverket och SCB. Jordbruksverkets statistik inriktar sig på försäljningen i ton vara per produkt medan SCB:s redovisning sker uttryckt i ren växtnäring per län.

Hänsyn har i denna statistik ej kunnat tas till ev. lagerförändringar på enskilda gårdar eller i handelsledet. Uppgifterna som redovisas är baserade på den försäljning som sker till jordbruket och trädgårdsnäringen. Användningen av handelsgödsel i skogsbruket eller de specialgödselmedel som används för golfbanor samt organiska gödselmedel ingår inte i statistiken.

Fodermedel

Jordbruksverket begär in rapporter om råvaruförbrukningen från foderföretagen varje halvår. Företagen skall ange vilka råvaror som använts, till vilket djurslag foderråvaran har använts samt om råvarorna är av svenskt eller utländskt ursprung. Då systemet för inrapportering ändrades inför 2004 kan man inte göra jämförelser med statistik från 2003 eller tidigare. Rapporteringen av råvaruförbrukningen bygger på Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 1993:177) om foder och är relativt detaljerad statistik.

Annan publicering

Jordbrukarnas *investeringar i maskiner och redskap* har från år 2003 publicerats på Jordbruksverkets webbplats www.sjv.se under rubriken Statistik.

Fler uppgifter om förprovning av djurstallar finns i rapporten Tillsynsrapporteringen 2006 på Djurskyddsmyndighetens webbplats www.djurskyddsmyndigheten.se.

Uppgifter om *certifierat utsäde* har publicerats på Statens utsädeskontrollns webbplats (www.utsadeskontrollen.se) under rubriken Statistik.

Uppgifter om *bekämpningsmedel i jordbruket* har publicerats på Kemikalieinspektionens webbplats (www.kemi.se) under rubriken Statistik.

Statistik över *försäljningen av mineralgödsel i jordbruket* har publicerats på Jordbruksverkets webbplats www.sjv.se under rubriken Statistik.

Foderstatistik för 2006 publiceras i rapporten "Jordbrukets foderkontroll 2006" på Jordbruksverkets webbplats www.sjv.se under rubriken Djur och veterinär.

Tabell 8.1
Antal levererade traktorer 1990–2005
Number of delivered tractors

År	Antal levererade traktorer	Genomsnittlig effekt på kraftuttaget. Kilowatt
2005	3 800	110,4
2004	3 800	111,4
2003	3 400	99,2
2000	4 000	76,0
1995	2 900	69,0
1990	3 988	60,7

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 8.2
Jordbrukets inköp av maskiner och redskap åren 1990–2005, milj. kr
Purchases of machinery and implements by the agricultural sector

	1990	1995	2000	2003	2004	2005
<i>Löpande priser</i>						
Traktorer och jeepar						
Egentliga traktorer	999	1 079	1 673	1 578	1 741	1 850
Övriga tillhörande gruppen traktorer	15	3	21	17	28	23
Jordbearbetningsredskap	262	152	224	178	161	126
Redskap för sådd, spridning m.m.	200	184	234	272	253	212
Redskap för skörd och tröskning	516	433	640	754	731	658
Vagnar	139	41	94	171	246	217
Torkar, kvarnar, silor m.m.	219	119	206	187	208	201
Potatis och rotfruktsredskap	67	100	77	95	178	120
Transportredskap och lastapparater ¹	179	170	292	271	302	347
Utrustning för mjölkning och mjölkhantering	64	110	164	134	108	134
Stallutrustningar	227	342	309	472	414	469
Bevattningsutrustningar	18	28	14	25	25	25
Diverse ²	73	56	75	136	138	145
Skogs- och trädgårdsredskap för lantbruket ³	242	318	317
Summa	2 978	2 817	4 023	4 532	4 851	4 844
<i>2005 års priser</i>						
Traktorer	1 552	1 340	1 872	1 630	1 808	1 850
Övriga maskiner och redskap	3 816	2 572	2 854	3 088	3 240	2 994
Summa	5 368	3 912	4 726	4 718	5 048	4 844

1) Exklusive vagnar.

2) Elmotorer och hydroforer som ingått i posten "Diverse" har utgått fr.o.m. 2003 års undersökning.

3) Ny post fr.o.m. 2003 års undersökning.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 8.3**Antalet förprovade djurstallar under 2006***Number of pre-tested buildings for livestock*

Område	Mjölkkor	Dikor	Övriga nöt	Suggor	Slaktsvin	Övriga svin	Hästar	Övriga djur ¹
<i>Län</i>								
Stockholms	3	7	7	–	–	–	40	4
Uppsala	10	6	23	1	–	–	28	8
Södermanlands	8	11	22	2	3	–	21	6
Östergötlands	18	21	21	4	3	1	34	23
Jönköpings	16	23	64	1	–	–	22	5
Kronobergs	20	18	31	1	–	–	18	8
Kalmar	38	16	87	2	3	1	23	14
Gotlands	9	5	23	1	–	–	9	10
Blekinge	2	3	9	2	1	–	6	3
Skåne	21	20	59	14	9	2	79	12
Hallands	23	9	39	8	5	2	59	11
Västra Götalands	40	27	70	12	8	10	107	21
Värmlands	9	14	23	6	6	6	15	3
Örebro	1	9	11	2	3	2	18	11
Västmanlands	2	5	7	3	2	2	26	3
Dalarnas	3	10	11	–	–	–	13	7
Gävleborgs	5	1	10	–	–	–	12	4
Västernorrlands	14	7	15	1	1	–	6	–
Jämtlands	14	12	19	–	1	1	8	8
Västerbottens	14	–	29	1	1	–	9	3
Norrbottnens	6	3	8	–	–	–	11	3
<i>Hela riket</i>								
2006	276	227	588	61	46	27	564	167
2005	242	226	545	34	28	24	540	150
2004	218	183	410	36	48	23	448	137
2003	276	132	344	59	47	10	340	160
2000	466	240	606	78	54	37	190	111
1994/95	926	107	224	240	116	43	.. ²	.. ²

1) Får/getter, fjäderfä och pälsdjur.

2) Sammanlagt 87 förprovade djurstallar för häst, får/getter, fjäderfä och pälsdjur.

Källa: Djurskyddsmyndigheten.

Tabell 8.4
Total kvantitet certifierat utsäde 2004/05 och
2005/06, ton

Total quantity of state certified seed

Utsädesslag	Certifierat i Sverige		Importerat certifierat utsäde	
	2004/05	2005/06	2004/05	2005/06
Stråsäd				
Höststråsäd	58 961	56 930	868	858
Vårstråsäd	94 322	85 135	1 088	618
Foderväxter				
Baljväxter	8 836	8 148	504	730
Gräs	5 186	6 742	2 454	2 222
Övr. foderväxter	7	48	66	27
Betor	467	349	447	264
Olje- och fiberväxter	1 618	1 429	240	289
Köksväxter	66	125	0	0
S:a fröburna växtslag	169 463	158 906	5 667	5 007
Potatis	27 090	24 290	–	–

Källa: Statens utsädeskontroll.

Tabell 8.5**Total försäljning av bekämpningsmedel till jordbruket.****Kvantitet verksam substans 1990–2005***Total sale of pesticides to agriculture. Quantities of active substance*

Bekämpningsmedel	Totalt	Därav			
		Insekts- medel ¹	Svamp- medel ²	Betnings- medel ³	Ogräs- medel ⁴
<i>Kvantitet verksam substans, ton</i>					
2005	1 569	18	211	42	1 298
2004	986	14	221	44	706
2003	2 087	21	194	37	1 835
2000	1 652	17	186	52	1 397
1995	1 224	17	133	67	1 007
1990	2 344	26	546	97	1 675

1) Inkluderar inte myggmedel.

2) Inklusive mikronäringsämnen och baljväxtbakterier.

3) Förbrukning huvudsakligen inom utsädesbranschen.

4) Inklusive medel för tillväxtreglering.

Källa: Kemikalieinspektionen.

Tabell 8.6

Förbrukning av mineralgödsel inom jord- och trädgårdsbruk 1990/91–2005/06, milj. kg

Use of commercial fertilizers in agriculture and horticulture

	1990/91	1995/96	2000/01	2003/04	2004/05	2005/06
<i>Enkla gödselmedel</i>						
Kvävegödsel	685,4	555,9	579,4	474,7	361,0	360,9
Fosforgödsel	12,0	4,2	2,6	1,5	1,0	0,8
Kaliumgödsel	6,0	8,0	9,2	10,3	10,1	9,4
Svavelgödsel	–	–	0,6	0,5	0,6	0,5
<i>Sammansatta gödselmedel</i>						
NP-gödsel	42,8	56,4	44,5	46,1	35,1	34,6
PK-gödsel	74,3	62,6	33,5	23,9	17,3	14,4
NK-gödsel	18,6	13,0	20,2	9,2	8,2	9,7
NPK-gödsel	292,3	266,6	284,8	285,0	290,4	281,7
Totalt	1 130,9	966,7	974,8	851,2	723,8	712,0

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 8.7

Råvaror ingående i foderblandningar för samtliga djurslag 2005 och 2006, ton

Feed materials in compound feeds for all animals

Foderråvara	Producerat i Sverige		Importerat	
	2005	2006	2005	2006
Spannmål; produkter och biprodukter	1 029 420	1 079 979	48 100	48 784
Oljehaltiga frön eller frukter; produkter och biprodukter	169 062	156 426	497 574	646 842
Frön från baljväxter; produkter och biprodukter	35 710	25 331	71	802
Stamknölar, rotfrukter och rötter; produkter och biprodukter	54 352	68 459	104 854	159 132
Andra frön och frukter; produkter och biprodukter	665	9	62	6 014
Vallfoder och grovfoder	4 177	6 729	12 873	15 570
Andra växter; produkter och biprodukter	7	840	2	4
Mjölksprodukter	2 320	13 063	6 788	2 203
Produkter från landleddjur ¹	8 722	11 062	5 438	3 047
Fiskar, andra marina djur; produkter och biprodukter ²	3 336	2 258	2 496	2 484
Mineraler	28 205	98 072	58 826	27 607
Diverse ³	38 913	51 895	7 425	8 481
Övriga produkter ⁴	22 496	53 840	5 939	64 564
Totalt	1 397 385	1 567 963	750 448	985 534

1) Köttmjöl, mjöl av kött med ben, benmjöl, grevar, fjäderfämjöl (äv. hydrolyserat), blodmjöl och animaliskt fett.

2) Fiskmjöl och fiskolja (äv. raffinerad och härdad).

3) Bageri- och pastaproducter och biprodukter därav, fettsyror och salter av fettsyror.

4) Produkter som innehåller råvaror som inte ingår i ovanstående produktgrupper.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 8.8

Råvaror ingående i foderblandningar producerade i Sverige för samtliga djurslag 2006, ton

Feed materials in compound feeds produced in Sweden for all animals

Foderråvara	Svin	Fjäderfä	Nöt	Häst	Hund/ Katt	Övrigt	Totalt
<i>Spannmål; produkter och biprodukter</i>							
Varav havre	9 655	24 040	13 809	9 822	3	1 151	58 480
korn	75 190	24 424	158 506	2 218	250	2 908	263 496
vete	105 024	231 231	84 618	4 637	17 294	2 348	445 152
vetefodermjöl	18 606	3 066	15 151	509	499	1 306	39 137
vetekli	19 410	9 348	74 869	6 961	838	2 649	114 075
rågvede	12 212	15 404	58 880	15	–	328	86 839
torkad drank	2 088	72	34 038	19	–	401	36 618
Summa	245 839	314 686	456 541	27 995	20 691	14 227	1 079 979
<i>Oljehaltiga frön eller frukter; produkter och biprodukter</i>							
Varav raps	2 342	16 231	5 421	21	–	36	24 051
raps, extraherad	7 138	2 888	114 430	–	–	272	124 728
Summa	10 537	19 398	124 779	1 231	128	353	156 426
<i>Frön från baljväxter; produkter och biprodukter</i>							
Varav ärter	9 172	8 702	5 423	78	–	124	23 499
Summa	9 617	8 702	6 783	78	1	150	25 331
<i>Stamknölar, rotfrukter och rötter; produkter och biprodukter</i>							
Varav bet(socker)- pressmassa	737	–	28 802	454	263	224	30 480
betmelass	1 163	11	18 590	796	2	678	21 240
Summa	3 274	258	60 616	1 991	403	1 917	68 459
<i>Andra frön och frukter; produkter och biprodukter</i>							
Summa	–	–	–	–	6	3	9
<i>Vallfoder och grovfoder</i>							
Summa	13	1 591	1 760	2 913	5	447	6 729
<i>Andra växter; produkter och biprodukter</i>							
Summa	–	–	–	840	–	–	840
<i>Mjölprodukter</i>							
Summa	1 534	–	2 327	9 148	6	48	13 063
<i>Produkter från landdjur¹</i>							
Summa	747	3 055	–	–	7 260	–	11 062
<i>Fiskar, andra marina djur; produkter och biprodukter²</i>							
Summa	1 855	384	–	–	19	–	2 258
<i>Mineraler</i>							
Summa	20 891	32 931	26 623	6 189	93	11 345	98 072
<i>Diverse³</i>							
Summa	7 127	9 216	34 903	243	204	202	51 895
<i>Övriga produkter⁴</i>							
Summa	3 603	5 959	26 407	1 372	12 690	3 809	53 840
<i>Totalt</i>							
2006	305 037	396 180	740 739	52 000	41 506	32 501	1 567 963
2005	315 920	367 876	632 516	27 596	38 803	14 674	1 397 385
2004	367 558	369 099	737 405	36 889	39 011	12 635	1 562 597

1) Köttmjöl, mjöl av kött med ben, benmjöl, grevar, fjäderfämjöl (äv. hydrolyserat), blodmjöl och animaliskt fett.

2) Fiskmjöl och fiskolja (äv. raffinerad och härdad).

3) Bageri- och pastaprodukter och biprodukter därav, fettsyror och salter av fettsyror.

4) Produkter som innehåller råvaror som inte ingår i ovanstående produktgrupper.

Källa: Jordbruksverket.